

Literatuur: tijdschriften

Balkenbrij. — Drents woordenboek; medewerkerscontact 1975, nr. 2, p. 19-22.

Naar aanleiding van een vraag naar balkenbrij voor het Drents woordenboek wordt ingegaan op de verspreiding van het gerecht in Nederland. In Drente was balkenbrij bij veel medewerkers onbekend; voorzover het gerecht in deze provincie wel bekend was bleek het van zeer verschillende samenstelling.

Bayerische Blätter für Volkskunde 2 nr. 2 (1975)

In verband met de nieuwe wetten in de deelstaat Beieren inzake monumentenzorg, universitair onderwijs en lerarenopleiding is een gedeelte van deze aflevering gewijd aan de thema's Heimat, Heimatpflege en Heimatmuseen (p. 74-105). Het vak volkskunde is hierbij nauw betrokken omdat het een verplicht onderdeel in de lerarenopleiding is geworden. W. Brückner (*Heimat- und Volkskunde-Ausbildung am Scheidewege*) behandelt de organisatorische gevolgen voor het vak — voortaan officieel Landes- und Volkskunde geheten — binnen het universitaire bestel en noemt een aantal eisen waaraan de docent moet voldoen.

De wensen van de Heimatpfleger worden vertolkt door R. Worschech (*Heimatpflege und Volkskundepraxis*), de Bezirksheimatpfleger van Unterfranken, op wiens instigatie de redacteurs deze thematiek hebben aangesneden. De volkskundigen die volgens Worschech het er immers min of meer over eens zijn dat het doel van hun werk is 'an der Lösung sozial-kulturaler Probleme mitzuwirken' moeten aan de Heimatpfleger richtlijnen geven voor hun werk, waartoe deze o.a. de instandhouding en studie van volksdans, volkslied, volksmuziek, klederdracht, dialecten, zeden en gebruiken, volkskunst en plattelandsarchitectuur rekenen. De volkskundigen moeten bovendien duidelijke taal schrijven opdat hun geschriften voor een breder publiek toegankelijk worden. Brückner (*Zur Institution des Heimatpflegers*) wil van de kant van de volkskunde graag proberen een theoretische basis voor dit werk te leveren, maar zegt er al vast waarschuwend bij zich niet met concrete praktijkgevallen te willen bezighouden.

Erich Wimmer (*Aspekte der Heimat-Diskussion*) belicht het thema Heimat aan de hand van enkele recente studies van o.a. I.M. Greverus (*Der territoriale Mensch*), Günter Lange (*Das Wesen der Heimat aus der Sicht des Marxismus-Leninismus*) en van enkele Tübingers.

D. Harmening en J. Gottschalk gaan tenslotte op enkele problemen i.v.m. openluchtmusea in Franken in. Gottschalk doet hierbij de suggestie om in plaats van de traditionele openluchtmusea vol te stouwen met heterogene objecten, deze objek-

ten te laten staan in hun eigen omgeving en ze als onderdeel van een dus geografisch verspreid liggend openluchtmuseum te beschouwen. Ze zouden dan ook normaal in een museumgids moeten worden opgenomen samen met de reeds bestaande oudheidkamers en werktuigcollecties. Hij noemt een aantal voordelen van dit systeem.

Beetstra, W.T. *Slingerdeaden*. — *It Beaken* 37, nr. 1-2 (1975) p. 114-115.

Reactie op het artikel van J.J. Kalma, *By in âld deagraversreglemint* (*De Vrije Fries* 54, (1974) p. 5-15), waarin Kalma er van uit gaat dat een slingerdode een volwasene was die minder deftig begraven werd.

Op grond van enkele archivalische bronnen komt Beetstra tot de conclusie dat het bij slingerdoden echter om een bepaalde leeftijdsgroep (grotere kinderen) moet gaan, waarvoor een aparte tariefklasse bij het begrafenisluiden bestond.

Benker, Gertrud. *Altes K chenger t und Kochpraxis I*. — *Bayerisches Jahrbuch f r Volkskunde* 1972-1975, p. 136-179; 28 ill.

Onderzoek naar de vorm, het materiaal, de werking en de benamingen van het braadspit en braadrooster, aan de hand van bewaard gebleven exemplaren, gesprekken met oude mensen, afbeeldingen en alle mogelijke schriftelijke bronnen (gedrukt en ongedrukt).

De schrijfster, die vooral de samenhang tussen de voorwerpen en hun functie in het onderzoek wil betrekken, gaat daartoe na welke lagen van de bevolking deze keukengereedschappen gebruikten en welke gerechten ermee bereid werden.

Berents, D.A. *Spoken op het spoor*. — *Spiegel historiael* 10, nr. 6 (1975), p. 362-365.

De schrijver zegt te willen onderzoeken welke denkbeelden en gevoelselementen een rol spelen bij het ontstaan van het volksverhaal. Voor dit doel heeft hij een selectie gemaakt uit de spookverhalen over kastelen, opgetekend in A. van Oirschot, *Spoken en kastelen in Nederland* (Utrecht enz. 1974).

Opmerkelijk is dat Berents de verhalen gebruikt als historische informatie over de tijd, waarin ze spelen, en niet als informatie over de tijd waarin ze zijn opgetekend. Dit is het gevolg van zijn opvatting dat al deze verhalen oeroud zijn en door de eeuwen heen zijn doorverteld. Hij stelt dat de essentiële thema's en jaartallen het minst onbetrouwbaar zijn (als bewijsgrond daarvoor voert hij enkele door hemzelf genomen proeven met het vertellen van historische verhalen aan) en doet het voorkomen alsof de meeste verhalen zich in de middeleeuwen afspelen.

Het moet de schrijver als een verzuim aangerekend worden dat hij er geen rekening mee heeft gehouden dat veel volksverhalen beïnvloed zijn door de literatuur en in bepaalde gevallen pas in de 19e eeuw ontstaan zijn onder invloed van de romantiek (zie hiervoor o.a. voorbeelden bij Tj.W.R. de Haan, *Volksleven en geschiedenis*. In: *Folklore der Lage Landen*. Amsterdam enz. 1972, p. 245-302) en dat hij niet kritisch heeft gestaan ten opzichte van de door hem gebruikte bron. — M. van Zuylen.

Bolmers, J.B. *Over 'zeer oude linden'*. — *Brabants Heem* 27, nr. 2 (1975) p. 40-44.

Beschrijving van de linden in een aantal plaatsen in Noord- en Zuid-Brabant met een

enkele opmerking over de functie in het dagelijks leven en de zorg van overheidswege voor het behoud.

Bosmans, J. *Hindeloper meubelschilderkunst: geen imitatie, maar produkt van invloeden.* – De Vrije Fries 55 (1975) p. 49-64.

Na een korte schets van de geschiedenis van Hindelopen en een korte beschrijving van de Hindeloper interieurs in het Fries Museum wordt ingegaan op de inspiratiebronnen van de Hindeloper meubelschilderkunst.

Bosmans, Wim. *Het bedelzingen rond de jaarwisseling ten oosten van Brussel.* – Volkskunde 76, nr. 1 (1975) p. 1-34.

Samenvatting van een onuitgegeven Leuvens licentiaatsverhandeling (1974). Vergelijkt op grond van een tweetal enquêtes het bedelzingen vóór de Eerste Wereldoorlog (sinds c. 1890) en nu. Het aantal inwoners in de onderzochte gemeenten vertienvoudigde in die periode. Belangrijkste conclusies: gingen vroeger alleen (kinderen van) 'de armen' rond, nu speelt het sociaal milieu geen rol meer. De periode waarin het meest wordt rondgegaan, is veel korter geworden. Het liedrepertoire veranderde bijna totaal, maar uit de 20 afgedrukte liederen blijkt niet hoe. De intensiteit van het rondgaan is nauwelijks gewijzigd. – F.H.M.

Bringemeier, M. *Volkskundliches zu zwei Gemälden von Gerard ter Borch.* – Rheinisch-Westf. Zschr. f. Volkskunde 21 (1974), p. 5-13.

Naar aanleiding van een tentoonstelling in Münster over de zeventiende-eeuwse genreschilder Ter Borch bestudeert Mw. Bringemeier de kleding van de afgebeelde personen op twee van zijn schilderijen. Ze toetst haar waarnemingen aan de literatuur over de toenmalige mode, en bekritiseert op grond van haar conclusies de interpretaties uit de tentoonstellingscatalogus.

Bringéus, Nils-Arvid. *Harald Hvarfner 1926-1975.* – Ethnologia Scandinavica 1975, p. 153-155; foto.

In memoriam.

Brückner, W. *Volkskunde als Massenfach. Zulauf – Zahlen – Zukunftsziele.* – Bayerische Blätter für Volkskunde 2, Heft 3 (1975), p. 151-163.

Groeiende belangstelling voor het vak aan de Duitse universiteiten; aantallen docenten en studenten van de laatste jaren; de wijze waarop de stroom moet worden opgevangen; de situatie in de Scandinavische landen waar de volkskunde al eerder een populair vak is geworden.

Dresen-Coenders, L. *Machtige grootmoeder, duivelse heks. Speurtocht naar de samenhang tussen heksenvervolging en de verering van de grote moeder Anna op de drempel van de nieuwe tijd.* – Jeugd en samenleving 5, nr. 3-4 (1975) p. 213-247.

De schrijfster verbaast zich over het gelijktijdig optreden van vrouwenmiskenning en overmatige vrouwenverering en vermoedt dat er verband bestaat tussen het een en het ander. In een poging tot het verklaren van deze samenhang gaat zij uit van een

historisch voorbeeld: de massale vervolging van heksen enerzijds en de explosieve cultus van St. Anna (de moeder van Maria) anderzijds in Midden- en West-Europa tussen 1450 en de Reformatie. Het kerngebied van de heksentheorie en de daarmee verband houdende vervolgingen (de Alpen, Zuid- en Midden-Duitsland) is een oud, oorspronkelijk Keltisch cultuurgebied met een agrarische structuur, waarin de oudere vrouw (vooral de grootmoeder) een belangrijke functie had en moeder- en vruchtbaarheidsgodinnen in hoge ere werden gehouden. De latere verering van St. Anna zou aansluiten op dit voor-christelijk cultureel substraat en een explosief stadium bereikt hebben als gevolg van bepaalde maatschappelijke ontwikkelingen die leidden naar een meer technologische, op industriële productie gerichte samenleving met een hiërarchische en centralistische organisatie. In dit nieuwe vroeg-industriële bestel gaf de man de toon aan en boette de vrouw, symbool van het agrarische systeem, aan functie en gezag in. Dit leidde enerzijds tot vervolging, anderzijds tot een soort 'sublimering' van de vrouw: een zich vastklampen aan oude, als veilig beschouwde cultuurwaarden tegenover de onzekerheid van de nieuwe maatschappij.

Dundes, Alan. *On the structure of the proverb.* – Proverbium 25 (1975), p. 961-973.

Gelet op de grote belangstelling voor het spreekwoord als onderwerp van onderzoek is het ontbreken van een goede definitie opmerkelijk. Dundes meent dat de structuur zich voor een dergelijke definitie beter leent dan de functie. In tegenstelling tot b.v. Kimmerle, die uitgaat van de linguïstische structuur (het al dan niet aanwezig zijn van een predicat enz.), bedoelt hij daarmee de manier waarop de inhoud formeel gestructureerd is ($A=B$, of $A \neq B$, enz.). Ook G.B. Milner is bij een poging tot een indeling uitgegaan van de structuur van de inhoud, maar hij ging meer uit van de betekenis van de afzonderlijke elementen van het spreekwoord, terwijl Dundes het oog heeft op de inhoud van de elementen in hun onderlinge relatie. Hij stelt vast dat er in dit opzicht een grote verwantschap is met de structuur van het raadsel. De belangrijkste tegenstelling is die tussen spreekwoorden waarvan de betekenissen van de samenstellende delen identiek zijn ($A=B$) en die waarvan ze tegenstrijdig zijn ($A \neq B$). Binnen die twee groepen onderscheidt hij varianten en tussen de groepen verschillende overgangsvormen. Op grond hiervan komt hij tot een definitie. Naar zijn mening zou een indeling zoals deze, die overigens nog getoetst moet worden, een middel kunnen zijn om b.v. de voorkeur voor bepaalde structuren binnen de verschillende culturen vast te stellen.

Elbourne, Roger. *The study of change in traditional music.* – Folklore 86, autumn/winter 1975, p. 175-180.

Gedeeltelijke samenvatting van een 'Master thesis': *Industrialization and popular culture: a study of Lancashire handloom weavers, 1780-1840* (Univ. of London 1974). Onderzoekt op grond van veel recente literatuur de verschillende benaderingswijzen van traditionele muzikale uitingen. Constaceert dat de overtuiging dat deze aan voortdurende veranderingen bloot staan, hetzij leidt tot de gedachte van continuïteit, gefaseerd en in wezen statisch, hetzij tot evolutionaire speculaties over te ruime perioden en gebieden op grond van te weinig materiaal. Pleit ervoor, het onderzoek naar veranderingen te beperken in ruimte, tijd en verschijnselen. De omvangrijke bibliografie is wel het beste deel van het artikel. – F.H.M.

Fokkelman, B.H.A. *De Sint-Janstros. Een stuk religieuze folklore.* — Brabants Heem 27, nr. 3 (1975) p. 95-104.

Geschiedenis. Literatuur over het verschijnsel in Noord-Brabant.

Frykman, Jonas. *Sexual intercourse and social norms: a study of illegitimate births in Sweden 1831-1933.* — *Ethnologia Scandinavica* 1975, p. 110-150; 7 fig., 5 tab., lit. opg.

Na 1750 ziet men in heel West-Europa een duidelijke stijging van het percentage buitenechtelijke geboorten. In diezelfde tijd voltrekken zich grote sociale en economische veranderingen en kan men ook veranderingen in de moraal en het gedrag constateren. De vraag is in hoeverre hier sprake is van een samenhang. Aan de hand van een viertal kaarten van de spreiding van buitenechtelijke geboorten in Zweden voor resp. 1831-'35, 1871-'80, 1891-1900 en 1928-'33 laat Frykman zien dat er grote regionale verschillen in de percentages bestonden, waarbinnen in de loop van de tijd weer verschuivingen optreden. Een nadere analyse toont aan dat de gebieden met een homogene boerenbevolking de laagste percentages hebben, en dat de hoogste percentages voorkomen in de lagere milieus in streken met grote sociale tegenstellingen, en in streken waarin zich sociale en economische veranderingen voltrekken, zoals de steden. Men kan de buitenechtelijke geboorten dus niet op rekening schrijven van het onder de traditionele boerenbevolking gebruikelijke voorechtelijke geslachtsverkeer, dat juist een uitgesproken monogaam karakter had en buitenechtelijke geboorten praktisch uitsloot. Zijn conclusie is dat de ruimtelijke verschillen verklaard moeten worden uit de sociale en economische situatie.

Geens, J.H. *Het Vlaams Dansarchief.* — *Volkskunde* 76 (1975) p. 39-49.

Geschiedenis, doel en werkwijze van het in 1964 gestichte Vlaams Dansarchief te Schoten. Met een overzicht van gepubliceerde (56) en ongepubliceerde (c. 150) dansen.

Gerndt, H. *Kleidung als Indikator kultureller Prozesse.* — *Schweiz. Archiv f. Volkskunde* 70 nr. 3-4 (1974), p. 81-92.

Gerndt neemt stelling tegen een uitspraak van Wiegelmann dat de volkskunde de belangstelling wat zou moeten verschuiven van de analyse van verschijnselen naar die van processen. Gerndt meent dat de volkskunde moet blijven uitgaan van de analyse van verschijnselen om de veranderingen daarin te kunnen registreren. Pas via die veranderingen kunnen processen bestudeerd worden.

Hij onderscheidt een zestal verschillende veranderingen met de daar bijbehorende processen. Kleine variaties in de details, de kleur van bepaalde kledingstukken b.v., wijzen op zogenaamde oscillatieprocessen. Meer wezenlijke veranderingen kunnen betrekking hebben op de vorm- de grote Spaanse punthoed wordt b.v. vervangen door een klein plat hoedje- of op de betekenis of gevoelswaarde van een bepaald kledingstuk: de korte leren broek begon men in de loop van de negentiende eeuw als echt oudduits te beschouwen, terwijl deze later in de Hitlerjugend zelfs als uniform kon fungeren. De processen waar deze veranderingen het gevolg van zijn, noemt hij kulturele, resp. kulturele of socio-kulturele processen. Deze veranderingen vinden altijd tevens plaats in de tijd, in geografische en sociale ruimte. De hiermee corresponderende processen zijn resp. traditie, diffusie en communicatie.

Al deze verschillende soorten processen hebben hun specifieke problemen en verklaringsmogelijkheden. Het is de taak van de volkskunde exakt het verloop van die processen te reconstrueren en aan te geven welke ideologische factoren dat verloop bepaalden, aldus Gerndt.

Grasshoff, K. *Sprungstäbe und Stabsprung im niederländischen und alpenländischen Jagd- und Weidebrauchtum des 16. Jahrhunderts.* – Österr. Zschr. f. Volkskunde Band 29 (Neue Serie), Heft 1 (1975) p. 33-47.

Gebruik van de polsstok en afbeeldingen van verschillende typen.

Haan, Tj.W.R. de. *Sint Maarten in Haarlem.* – Jaarboek Haarlem (1974) p. 285-296.

In Haarlem is op enkele scholen een vragenlijst uitgedeeld, waar zowel leerlingen als onderwijzers en ouders op reageerden (leeftijd, waardering, wat voor lichtjes en lampions, teksten van liederen, snoep dat gegeven werd, optochten). Met lit. over de St. Maartensviering in Nederland in het algemeen.

Heesters, W. *Bezwingen en poeders van sympathie.* – Brabants Heem 27, nr. 3 (1975) p. 113-121.

Enkele recepten en bezweringsformules tegen diverse kwalen uit een boekje van een belezer (omgeving St. Oedenrode). Mededelingen van een bejaarde Brabantse vrouw over de pint, een pijnstillend middel.

Heidinga, H. *Neipetear of Smel Sulver.* – It Beaken 37, nr. 1-2 (1975) p. 86-113.

Aanvullingen op het artikel *Smel Sulver* van Heidinga (It Beaken 35, nr. 2-4 (1973) p. 59-106) over Ureterp e.o.: godsdienstig leven, begrafenisgebruiken, enz.

Højrup, Ole. *Die Arbeitsteilung zwischen Männern und Frauen in der bäuerlichen Kultur Dänemarks.* – Ethnologia Scandinavica 1975, p. 23-37.

Højrup geeft op grond van vragenlijstmateriaal en van historische bronnen een uitvoerige beschrijving van de verdeling van het werk over mannen en vrouwen in de landbouw van Denemarken. Hij sluit zich in grote lijnen bij Wiegelmann (zie aldaar) aan, maar legt er de nadruk op dat de arbeidsverdeling, behalve in enkele vissersplaatsen waar de mannen een uitgesproken eigen taak hadden, niet streng was, terwijl uit zijn betoog een zekere scepsis blijkt ten aanzien van Wiegelmans stelling dat ze een produkt zou zijn van vrij recente economische en technische veranderingen. Het staan van de vrouwen bij de maaltijd is voor hem niet een gevolg van hun geringere betekenis in het arbeidsproces, maar van hun specifieke huishoudelijke taak, waaronder ook het bedienen bij de maaltijd viel.

Horak, Karl. *Systematik des deutschen Volkstanzes.* – Österr. Zschr. f. Volkskunde 78 (N.S. 29) nr. 2 (1975) p. 119-141.

Beknpte voorpublicatie van een omvangrijke, nog te verschijnen systematiek van de volksdans. Uit de inleidende bladzijden (Sammlung, Forschung, Definition, Ordnung) blijkt hoezeer het volksdansonderzoek, vooral historisch, nog in de kinderschoenen staat en hoe weinig internationaal perspectief het nog biedt. De

systematiek bestaat uit een ordening naar a) aantal deelnemers, b) aard en verloop van de bewegingen. Ik heb de indruk dat dit al eens beter is gedaan, zij het ook beperkter, in Aenne Goldschmidt's *Handbuch des deutschen Volkstanzes* (Berlin 1967), maar heb de titel van dit belangrijke, maar praktijk-gerichte boek in dit artikel nergens teruggevonden. — F.H.M.

Jozef Weyns. — Heidebloemke Genk 34, nr. 4 (1975).

Herdenkingsnummer, gewijd aan dr. J. Weyns.

Kalčik, S. '... like Ann's gynecologist or the time I was almost raped'. *Personal narratives in women's rap groups.* — *Journal of American folklore* 88, nr. 347 (1975) p. 3-11.

Onderzoek binnen twee vrouwengespreksgroepen naar de structuur en thema's van de verhalen en naar de stijl van vertellen en reageren. Deze verschillen alle sterk van die in de vroeger onderzochte vertelgemeenschappen wat grotendeels uit de specifieke situatie van de vrouwenvertelgroep verklaard kan worden.

Knippenberg, W.H.Th. *Het gildezilver in de Kleine Meijerij. 6. Gilde van St. Antonius en St. Sebastiaan te Udenhout.* — *De Kleine Meijerij* 26 (1975) p. 36-43.

Enkele historische gegevens over het schuttersgilde van St. Antonius en St. Sebastiaan te Udenhout. De bijna-ondergang in de jaren zestig van de 20ste eeuw. Nieuwe bloei na fusie met de plaatselijke scherpschuttersvereniging. Lijst van het gildezilver.

Knippenberg, W.H.Th. *Merkklappen uit Brabants bezit.* — *Brabants Heem* 27, nr. 3 (1975) p. 86-92.

Geschiedenis, motieven.

Kooi, J. van der en Y. Poortinga. *Man en plak yn it Fryske folksforhael.* *It Beaken* 37, nr. 4/5 (1975) p. 279-288.

De door Aarne Thompson gegeven verhaaltypen zijn dikwijls niet aan een bepaalde plaats of tijd gebonden. Toch zijn er wel uitzonderingen, ook in Friesland. Als voorbeelden van verhalen die aan een concrete plaats zijn gebonden, worden Friese varianten van Ath 736A, 1243, 1325*, 1325A, 1447A*, 1645, 1656, 1676B en Sinninghe 971* besproken. Daarna volgt een aantal Friese voorbeelden van typen die zich aan personen hebben gehecht: Frederik II van Pruisen, Uilenspiegel, Faust, Klaes Kunst, Greate Wopke, Japik Ingberts, Feitse Brands, Jan Hepkes, Andreas Salmasius.

De na de tweede wereldoorlog in Friesland opgetekende vertelstof vertoont een sterkere neiging tot localisering en binding aan concrete personen (deels sage-achtig, deels komisch accent).

Kramer, Karl-S. *Überlegungen zum Quellenwert von Museumsbeständen für die Volkskunde.* Ernst Schlee zum 65. Geburtstag gewidmet. — *Kieler Blätter zur Volkskunde* 7 (1975), p. 5-19.

De schrijver gaat in op het probleem van de wetenschappelijke bewijskracht van musealé voorwerpen voorzover ze betrekking hebben op het dagelijks leven. Om

tegenstrijdige interpretaties te voorkomen, ontwerpt hij een schema waarin zoveel mogelijk aspecten van het museumstuk nauwkeurig beschreven worden. Verder wijst hij op het gevaar dat de voorwerpen, eenmaal losgeraakt uit hun oorspronkelijke omgeving, slechts in één (statische) functie worden bekeken, zonder dat men oog heeft voor de veranderingen die daarin hebben plaatsgehad.

Levinton, G.A. *Some problems of meaning in folklore texts.* — Acta Ethnographica 23 nr. 2-4 (1974) p. 149-161.

Een literaire tekst, aldus Levinton, verschilt diepgaand van een mondeling overgeleverd en in varianten voorkomend lied of verhaal. Hij onderzoekt een Russisch bruiloftslied op zijn contextuele (rituele, functionele) betekenissen en analyseert de syntactische en metrische structuren. Hij concludeert dat de opvatting, als zou een mondeling overgeleverde tekst per definitie 'eenvoudiger' zijn dan een literaire — een opvatting die wordt veroorzaakt door de toepassing van literair-historische methoden op mondeling overgeleverde teksten — geen enkele grond heeft. Het artikel bevat nogal wat terminologische onduidelijkheden. Wat b.v. te verstaan onder 'a common, indivisible system, the folklore' en deszelfs 'primary meanings'? Het wordt niet uitgelegd en blijft dan ook een schot in de lucht, helaas niet het enige. — F.H.M.

Löffler, P. *Studien zum Totenbrauchtum in den Gilden, Bruderschaften und Nachbarschaften Westfalens vom Ende des 15. bis Ende des 19. Jahrhunderts.* — Rheinisch-westf. Zschr. s. Volkskunde 21 (1974) p. 70-82.

Het artikel is een samenvatting van Löfflers dissertatie (verschenen in 1975 als Heft 47 in de reeks Forschungen zur Volkskunde) waarin de dwingende plicht binnen de verschillende soorten genootschappen tot deelname aan de begrafenisplechtigheden (stoet, kleding, maaltijd) in verband gebracht wordt met maatschappelijke en religieuze structuren.

Löfgren, Orvar. *Arbeitsteilung und Geschlechterrollen in Schweden.* — Ethnologia Scandinavica 1975, p. 49-72; 2 foto's, 1 diagr., lit. opg.

Löfgren ziet in een grote verscheidenheid op het punt van de arbeidsverdeling (zie Wiegelmann) een bewijs, dat deze niet biologisch maar cultureel bepaald is. Hij legt de nadruk op de betekenis van de economische en plaatselijke omstandigheden en toont met een aantal Zweedse voorbeelden aan dat het beeld veel minder uniform is dan de verspreidingskaarten van Erixon, waar het betoog van Wiegelmann op steunt, doen vermoeden. De oorzaak van dit laatste is volgens Löfgren, dat de oudere etnologen die met de geografische methode werkten, te veel gericht waren op regionale verschillen en daardoor met name sociale verschillen en verschillen binnen de geslachten naar leeftijdsgroep verwaarloosden. Betreft men deze verschillen in zijn onderzoek dan blijkt de arbeidsverdeling in het bijzonder in de gebieden die door Wiegelmann, naar de mening van Löfgren ten onrechte, als relikergebieden worden beschouwd veel flexibeler en dynamischer te zijn dan men zou vermoeden. Om die reden acht hij het opsporen van regionale tegenstellingen van secundair belang, vergeleken bij het onderzoek naar de economische en plaatselijke omstandigheden die tot een bepaalde arbeidsverdeling hebben geleid. Dat neemt niet weg dat voor een etnoloog juist die aspecten van de arbeidsverdeling bijzonder belang-

wekkend zijn die geïnstitutionaliseerd worden tot typisch mannelijke of vrouwelijke werkzaamheden en hij dringt er dan ook op aan om aan dit proces van institutionalisering meer aandacht te besteden, waarbij hij meer verwacht van een eigentijds dan van een historisch onderzoek; nogmaals legt hij de nadruk op de sociale verschillen waarop men daarbij verdacht moet zijn. Naar aanleiding van Wiegelmans interpretatie van het staan van de vrouw bij de maaltijd waarschuwt hij tenslotte tegen een waardeoordeel op grond van eigen maatstaven en tegen een overschatting van de feitelijke betekenis van de algemene regel dat de man de baas is.

Man-Verbeeck, M. de. *De Vlaamse kinderprenten met voorstellingen van kinderspelen.* – *Volkskunde* 76, nr. 2 (1975) p. 111-124, 2 afb.

Kinderprenten als bron voor de bestudering van kinderspelen.

Mandos, H. *Houd ze dom en arm en laat ze bidden onder 't werk.* – *Mededelingenblad Heemkundige studiekring Kempenland* nr. 43 (1975) p. 117-121.

Mandos vermoedt dat het bidden onder het werk in Brabantse fabrieken en werkplaatsen een spontaan verschijnsel was en niet werd opgelegd door de geestelijkheid. De anekdote over de fabrikant die tegen de pastoor zei: 'Houde gij ze mar dom, ik hou ze wel erm' zou afkomstig zijn uit socialistische kring.

Margolin, J-C. *Des lunettes et des hommes ou la satire des mal-voyants au XVIIe siècle.* – *Annales* 30 nr. 2-3 (1975), p. 375-393, ill.

Op grond van beeldmateriaal uit de 16e eeuw (waarvan ca. 35 afb. bij dit artikel zijn afgedrukt) werpt de schrijver de stelling op, dat het dragen van een bril op deze voorstellingen wel eens een satirische betekenis zou kunnen hebben. Die satire richt zich blijkens de voorbeelden tegen de mode om een bril te dragen, tegen de pseudo-geleerdheid (in het bijzonder in de zeer kunstige polyfone kerkmuziek van de Nederlanders), of meer algemeen tegen de menselijke ijdelheid en dwaasheid, egoïsme en formalisme. Vervolgens toont hij met behulp van historische studies aan, dat gedurende de eerste drie eeuwen na de uitvinding van de brilleglazen (ca. 1280) de waarde van de bril door de wetenschap niet hoog werd aangeslagen. De grote doorbraak van de wetenschappelijke interesse op het gebied van de optiek moet rond 1600 geplaast worden. Zeventiende-eeuwse anekdotes, evenals een aanbevelende tekst van een rondtrekkende brillenverkoper voor zijn koopwaar (waaruit overigens valt te vermoeden dat het optisch effect van een bril in die dagen veelal teleurstellend geweest moet zijn) tonen aan dat brildragers vaak onderwerp van spot waren. Een en ander maakt de satirische functie van de bril op de prenten aannemelijker.

Moel, Hzn., C.J. de. *Doopnaamgeving te Edam-Volendam in de 17e en 18e eeuw.* – *Bijdragen en mededelingen van de commissie voor naamkunde en nederzettingsgesch. van de Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen* 39 (1975) p. 5-18.

Verslag van een onderzoek naar doopnamen in de 17e en 18e eeuw op grond van de doopboeken van de gereformeerden (1628-), evangelisch-luthersen (1656-), rooms-katholieken (1674-) en doopsgezinden (1751-) te Edam, als onderdeel van een proefschrift over de doopnaamgeving in Noord-Holland dat in voorbereiding is. Om

een ontwikkeling te kunnen vaststellen, zijn de namen ingedeeld in perioden van 25 jaar, elke periode bevat ongeveer 4000 namen. In tegenstelling tot wat men zou verwachten blijken er, behoudens lichte voorkeuren voor sommige namen, nauwelijks verschillen te bestaan tussen de gezindten. Een uitzondering op deze regel vormt echter de naar verhouding duidelijke voorkeur voor de dubbele naam onder de luthersen, die misschien verklaard kan worden uit het feit dat de mode om meer dan één naam te geven zich vanaf het midden van de 16e eeuw uit de duitstalige gebieden, in de eerste plaats vanuit Saksen, verbreidde en dat veel lutherse predikanten hun opleiding in Duitsland kregen. Overigens komt deze mode in Edam pas op in de loop van de 18e eeuw en blijft ze beperkt tot een kleine minderheid.

Molen, S.J. van der. *Quasi-'Hylper' in musea.* — De Vrije Fries 55 (1975) p. 65-71.

Schrijver stelt zich op grond van literatuurstudie en museumbezoek kritisch op tegenover al te vroege datering en idealisering van geschilderde motieven op boerenwagens. Als voorbeelden de 'Friese' wagen uit het N.O.M. en de 'Hinderloper' arresleden uit het N.O.M. en Rijtuigenmuseum Leek.

Molen, S.J. van der. *Falkeflappers yn de Wâlden.* — It Beaken 37, nr. 4/5 (1975) p. 307-314.

Historische aanwijzingen voor de beoefening van de jacht op en met valken in de Friese Wouden en aangrenzende gebieden.

Monger, G.P. *Further notes on wedding customs in industry.* — Folklore 86 (1975), p. 50-61.

Beschrijving en verklaring van gebruiken die in fabrieken en bedrijven in Engeland, Schotland en Ierland vooral onder vrouwelijke werknemers in ere worden gehouden wanneer één van hun collega's op het punt staat te huwen.

Moser, D.-R. *Herbergsuche in Bethlehem.* Zur Ursprungsfrage eines volkstümlichen Schauspiel-, Lied- und Brauchmotivs und zum Problem der Episodenreihung im späten Mittelalter. — Schweiz. Archiv f. Volkskunde 70, Heft 1-2 (1974), p. 1-25.

Moser gaat uit van een schilderij van Joh. Metsys (1558) waarop de herbergscène in Bethlehem is afgebeeld. Hij wijst erop dat dit motief vrij laat opkomt en in tegenstelling tot andere motieven zijn oorsprong vindt in het volksverhaal en niet in een theologische bespiegeling. Aan de hand van middeleeuwse bronnen maakt hij aannemelijk dat het ontstaan is uit de rooversepisode in de vlucht naar Egypte, die zich in verschillende stadia ontwikkelde tot een herbergscène.

Deze scène maakte zich los uit de cyclus van episoden waaruit het verhaal van de vlucht naar Egypte is opgebouwd. Hierdoor kwam ze beschikbaar voor inpassing in de cyclus van het verhaal van Christus' geboorte. Op die plaats werd ze bijzonder productief zowel in verhaal, toneelstuk en lied als in gebruik, en kreeg ze als scène een officiële erkenning in de Catechismus Romanus (1566), waarna ze ook langs de weg van de contra-reformatie verder werd verbreid.

Muyllaert, E. *De tweedimensionale versiering van de kermiskramen.* — Volkskunde 76 nr. 2 (1975), p. 135-141.

Analyse van de versiering van kermiskramen in een aantal plaatsen in Vlaanderen (aard van de voorstellingen, hun psychologische implicaties, datering der versieringen, vervaardiging door kermisexploitanten of beroepsdecorateurs, gebruikte materialen en technieken, stijlen). Voorstel tot het aanleggen van een verzameling foto's om de evolutie in de versiering van kermistenten op de voet te kunnen volgen.

Naumann, J. *Zur Bedeutung der wanfrieder Irdenware in den Niederlanden.* – Rheinisch-westf. Zschr. f. Volkskunde 21 (1974), p. 83-97, 1 krt., 2 graf.

Over de factoren die de belangstelling in Nederland voor geïmporteerd aardewerk uit Wanfried (Hessen) in de 16e en 17e eeuw hebben bepaald.

Oldenkamp, E.P. *Pieter de Plaa.* – De Wete nr. 16 (1975) p. 19-22.

Aantal verhalen rond de veearts Pieter de Plaa uit Meliskerke over toverij, vastzetten, genezen en vooruitzien op grond van enkele interviews.

Owen, T.M. *Some trends in regional ethnology in Britain.* – Ethnologia Europaea 8, nr. 1 (1975) p. 56-62.

Volkskunde (of regionale ethnologie) heeft in Engeland veel minder wetenschappelijke onderzoekers aangesproken dan op het Europese vasteland. De Scandinavische formule, in het bijzonder de opvattingen van Erixon, vonden wel enige weerklank (in het bijzonder bij Peate), maar de ontwikkeling werd geblokkeerd door de anthropologie, die zich vooral vijandig opstelde tegenover het onderzoek naar de verspreiding van cultuurverschijnselen en tegenover de daarmee samenhangende enquêtemethode. (Radcliffe-Brown en Malinowski). Alleen van de kant van de archeologen bleek enige belangstelling. Zij beschouwden de regionale ethnologie als een verwante discipline en het enige ethnologische onderzoek in Engeland van enige betekenis (het huis-onderzoek) draagt dan ook sterk hun stempel. Studies naar het leven op het platteland werden verricht door anthropologen, d.w.z. ze beperkten zich tot vooral de sociale verhoudingen in een klein gebied in de eigen tijd en misten daarom een historische dimensie. Overigens was de belangstelling voor de boer tot voor kort uiterst gering. De recente ontwikkeling in de belangstelling voor de boer opent evenwel nieuwe mogelijkheden, ook voor het Engelse onderzoek. Beschouwt men de boer als een exponent van een sociaal-economisch systeem (de gesloten huishouding) dan krijgt de bestudering van wat vroeger volkscultuur werd genoemd een veel ruimere betekenis. Owen meent dat er voor een dergelijke aanpak, waarbij dus rekening wordt gehouden met de sociale en economische achtergrond van de traditionele cultuurverschijnselen, ook in Engeland belangstelling zal bestaan, aangezien vanuit andere disciplines (i.h.b. de anthropologie) verwant onderzoek is gedaan.

Pedersen, Ragnar. *Die Arbeitsteilung zwischen Frauen und Männern in einem marginalen Ackerbaugebiet – Das Beispiel Norwegen.* – Ethnologia Scandinavica 1975, p. 37-48; 2 krt.

Na een beschrijving van de arbeidsverdeling tussen man en vrouw (vgl. Wiegelmann) in de Noorse akkerbouw op grond van voornamelijk vragenlijstmateriaal, concludeert Pedersen dat in de marginale akkerbouwbedrijven, de aanvullende neven-

beroepen van de man zoals b.v. visvangst en jacht bepalend waren voor de werkzaamheden van de vrouw. Bij elke verandering in het huishouden paste de arbeidsverdeling zich aan de omstandigheden aan. Om de wetmatigheden in de arbeidsverdeling tussen man en vrouw te leren kennen, acht de schrijver een vergelijking op grond van diepgaande plaatselijke onderzoeken noodzakelijk.

Peeters, K.C. *De Commissie van het Oude Volkslied (1932-1957)*. – *Volkskunde* 76, nr. 1 (1975) p. 35-38.

Geschiedenis, doelstelling en werkwijze van de Commissie, die in 1957 werd opgenomen in de Kon. Belgische Commissie voor Volkskunde. Met een lijst van publicaties.

P[eeters], K.C. *In memoriam Prof. em. Dr. Robert Foncke*. – *Volkskunde* 76, nr. 2 (1976) p. 149-150.

Penneman, T. *Volkssagen in het land van Beveren*. – *Het Land van Beveren* 18, nr. 2 (1975) p. 45-66.

Zesde aflevering van een overzicht van de in de loop der tijd in het Land van Beveren verzamelde sagen, aangevuld en kritisch getoetst door veldwerk van de schrijver.

Pilgram, B.-C. *Geschenke an Schulanfänger in Westfalen*. – *Rheinisch-westf. Zschr. f. Volkskunde* 21 (1974) p. 56-69.

Op grond van de vragenlijst van de 'Atlas der deutschen Volkskunde' uit 1932 wordt studie gemaakt van de geschenken die kinderen in Westfalen op de eerste schooldag in die tijd kregen. Bij het onderzoek naar de verspreidingsgebieden, die vrijwel samen blijken te vallen met de confessionele gebieden, wordt gelet op de ouderdom van het gebruik, de geschenken die gegeven werden (heiligenplaatjes, zakjes met suikergoed e.d.), en op de gever van het geschenk (schoolmeester, ouders).

Reuss, Richard A. *'That Can't Be Alan Dundes! Alan Dundes Is Taller Than That!'* – *Journal of American Folklore* 87 nr. 346 (1974) p. 303-317.

Deze uitroep is afkomstig van een jong volkskundige die voor 't eerst in z'n leven de jaarlijkse vergadering van de American Society bezoekt, daar Alan Dundes in levende lijve aanschouwt en kennelijk moeite heeft om het beeld dat hij tijdens zijn studie van Dundes heeft gevormd in overeenstemming te brengen met de werkelijkheid. Reuss stelt dat de volkskundigen een sociale groep vormen die dezelfde verschijnselen vertoont als andere groepen. Hij gaat achtereenvolgens in op de leerperiode waarvan de spanningen zich ontladen in grappen over instituten, tijdschriften, docenten, dissertaties, veldwerk e.d., verder op de sociale functie van de congressen (kennismaking, versterking saamhorigheidsgevoel, bevestiging van status), verhalen over de kopstukken van het vak die volgens Reuss voortkomen uit het gevoel van de anderen dat ze niet helemaal tegen die kopstukken zijn opgewassen, en tenslotte de vooroordelen betreffende het vak.

Rölleke, H. *Die 'stockhessischen' Märchen der 'alten Marie'. Das Ende eines Mythos*

um die frühesten KHM-Aufzeichnungen der Brüder Grimm. — Germanisch-romanische Monatschrift NF 25, Heft 1 (1975) p. 74-86.

Vaststelling van de identiteit van 'Marie', één van de belangrijkste zegslieden van de gebroeders Grimm voor hun Kinder- und Hausmärchen: zij is Marie Hassenpflug, die leefde van 1788-1856. Haar trouwde met de sprookjes van Perrault en Madame d'Aulnoy wordt in verband gebracht met de Franse afkomst van haar moeder. Het onderzoek van de KHM zal derhalve minder in een Duits-nationale en meer in een Europese dimensie verricht moeten worden.

Roetemeijer, H.J.M. *Hoeden en andere zaken.* — Ons Amsterdam 27, nr. 3, (1975) p. 80-84.

Geschiedenis van de hoed; hoedenwinkels in Amsterdam.

Roggen, C. *Schyljelön. Dégeliks leven 'Om Aast' ± 1800 — ± 1900.* — It Beaken 37, nr. 1-2. (1975) p. 1-85.

Dagelijks leven in een viertal dorpen op Terschelling op grond van aantekeningen van de vader van de schrijver, J.C. Roggen (1860-1953): levenskring, kalenderfeesten, de woning, arbeid thuis en op het land enz.

Schilstra, J.J. *De Oranjes op taai- en speculaasvormen.* — Antiek 10 (1975), nr. 1, p. 57-68, 31 afb.

Schmidt, J. *Trauerzeiten in Westfalen (nach einer ADV Befragung).* — Rheinisch-westf. Zschr. f. Volkskunde 21 (1974) p. 28-55, 4 krt., 4 tab.

Vier kaarten met commentaar over de rouwtijd in Westfalen op grond van de vragenlijst die in 1930 ten behoeve van de 'Atlas der deutschen Volkskunde' werd uitgezonden. De kaarten handelen over de duur van de rouw, de geleding van de rouwtijd (volle, halve en lichte rouw), o.m. in samenhang met de graad van bloedverwantschap.

Scobie, A. *Notes on Walter Anderson's 'Märchen vom Eselmenschen'.* — Fabula (1974) p. 222-231.

Enkele nieuwe suggesties aangaande herkomst en verspreiding.

Simonides, D. *Kinder als Träger der Tradition am Beispiel Polens.* — Schweiz. Archiv. f. Volkskunde 71 nr. 3-4 (1975) p. 97-107.

Op grond van haar ervaringen bij het volksverhaalonderzoek in Polen is de schrijfster tot de konklusie gekomen dat de vertellers het merendeel van de bij hen opgetekende verhalen in hun kinderjaren hebben gehoord. Dat was een reden voor een controle-onderzoek: welk deel van de verhalen was ook bij de (klein)kinderen van de vertellers bekend, bij welk deel dus kan men van een nog levende traditie spreken. Bij dit onderzoek bleek dat de kinderen vaak meer verhalen kenden dan de onderzoekers bij hun (groot)ouders te horen hadden gekregen. De reden daarvoor is dat ze een andere (meer inspirerende en emotionele) band met de vertellers hebben. Maar bovendien kwam aan het licht dat ze een eigen repertoire hadden dat speciaal onder kinderen circuleert. Op dit repertoire, waartoe ook rijmpjes, raadsels,

grappen e.d. behoren, richtte zich een tweede, landelijk onderzoek. De belangrijkste resultaten waren: dat dit kinderrepertoire veel minder regionaal gebonden is, dat er weinig verschillen zijn tussen stad en land of naar sociale afkomst, dat het voor een deel een bijzonder luchtig karakter heeft, dat het duidelijk gebonden is aan bepaalde leeftijdsgroepen en dat op het ogenblik onder de pubers het aantal voorbeelden van magisch denken en magische praktijken opmerkelijk groot is.

Slootmans, K. *De Bergse rederijderskamer en het volksfeest.* – Oudheidkundige Kring 'De ghulden roos' Roosendaal 34 (1974), p. 42-85.

Aktiviteiten van de rederijderskamer van Bergen op Zoom van de 15de tot de 17de eeuw, o.m. bij de verschillende volksfeesten (H. Kruisommegang, Maria Hemelvaart en vastenavond).

Stoep, A. van der. *Een geuzenlied uit 1570.* – Het nieuwe damspel (1975) nr. 4, p. 68-72.

Parafraze van het 16e-eeuwse geuzenlied 'Vanden Weert int Schaecbert' op grond van de bestaande literatuur. Schrijver voegt nog enkele argumenten toe aan de opvatting dat het schaak- en dambord (dat in het gedicht door de herbergier Alva als uithangteken wordt gebruikt) geassocieerd werd met een rekenbord. Hij tracht aannemelijk te maken dat het bovendien geassocieerd werd met een triktrakbord, het spel dat in kroegen van minder allooi werd gespeeld, waardoor Alva nogmaals gediskwalificeerd zou zijn.

Stone, K. *Things Walt Disney never told us.* – Journal of American Folklore 88 nr. 347 (1975) p. 42-50.

Kritiek op de voorstelling van de heldenfiguren door de gebr. Grimm en op de versterking van die voorstelling door Walt Disney, met name wat betreft het ontbreken van agressiviteit bij vrouwen en de afwezigheid van seksualiteit.

Door middel van interviews met vrouwen tracht Stone hun houding ten opzichte van door verhalen en films verkregen beelden te bepalen. Uit een onderzoek van anglo-amerikaanse volksverhalen blijkt dat de vrouw hier geen passieve rol speelt.

Strübin, E. *Schlaf-Ort oder Gemeinde? Vom Kampf um ein kommunales Eigenleben.* – Schweizer Volkskunde 65, Heft 2/3 (1975) p. 17-31.

Nu men steeds meer hoort spreken over slaapsteden, geeft schrijver een vluchtig overzicht, op grond van recente literatuur en dagbladartikelen, van de activiteiten en gebruiken (in Zwitserland) ter versterking van het gemeenschapsgevoel in nieuwbouwwijken.

Svensson, Sigfrid. K. *Rob. V. Wikman 1886-1975.* – Ethnologia Scandinavica 1975, p. 156-159; foto.

In memoriam.

K. Swinkels, *Enne toeter van fläöteholt.* – Veldeke 50 nr. 2 (1975) p. 8-10.

Geïllustreerde beschrijving van de vervaardiging van een hoorn-achtig, recht of gebogen blaasinstrument, spiraalsgewijs gewonden uit een strook bast van lijsterbes

(ook wilg of vuilboom), met dubbel rietblad, omgeving Venray, aldaar uitgestorven in de jaren 1920.

In het buitenland is de belangstelling voor dit soort instrumenten groeiende (o.a. R. Brockpähler over Westfalen in *Jb. f. Volksliedforschung* 16 (1971)), voor Nederland is een mededeling als deze zeldzaam. De naam van het instrument zou, analoog aan E. Emsheimer's *Rindenhorn*, kunnen luiden: basthoorn. — F.H.M.

Theuwissen, J. *Oude landbouwvoertuigen in Oost- en West-Vlaanderen.* — *Volkskunde* 76, nr. 2 (1975) p. 96-110, 6 afb.

Landbouwslede, kruiwagen, wagens en karren (in het bijzonder de driewielige kar). Typen en hun verbreiding in Oost- en West-Vlaanderen.

Tinneveld, A. *Vertellers uit de Liemers [I].* Met bijdragen van J.A. Gerritsen, G.A.M. Assendorp, J.J.A.H. Vermeulen. — *Neerlands volksleven* 25, nr. 1 (1975) p. 1-116.

Het eerste deel van een verzameling volksverhalen uit de Liemers. In dit deel de verhalen die werden opgetekend bij mensen die in hun jeugd op de Didamse hei en in Beek woonden. De verhalen zijn geordend naar verteller. Van iedere verteller wordt een beknopte karakteristiek gegeven, waarbij de meeste aandacht wordt besteed aan Hend Stinissen, van wie ongeveer een derde van de verhalen afkomstig is. Aan de bundel gaat een beknopte inleiding vooraf met historische gegevens uit deze streek over heksen en duivelgeloof, met een korte geschiedenis van de Didamse hei en een karakteristiek van het sociale en economische leven aldaar.

Tolkdorf, U. *Schwangerschaftsgelüste (Picae gravidarum).* — *Kieler Blätter zur Volkskunde* 7 (1975) p. 81-106.

Onderzoek naar de sterke voorkeur voor bepaalde voedingsmiddelen onder zwangere vrouwen, voornamelijk in Sleeswijk-Holstein. Uit het onderzoek blijkt dat de zwangerschapslusten niet op biologische oorzaken terug te voeren zijn, zoals veelal aangenomen wordt, maar sociaal-cultureel geconditioneerd zijn. Men geloofde vroeger vooral invloed op geslacht, karakter e.d. van het ongeborn kind uit te oefenen door bepaalde voedingsmiddelen te gebruiken. De laatste halve eeuw komen de vreemde lusten steeds minder voor, hoewel de afname onder de verschillende sociale bevolkingsgroepen niet in hetzelfde tempo verloopt.

In haar voorkeur voor bepaalde voedingsmiddelen, voor afwijkende bereidingswijzen, voor ongebruikelijke tijden en plaatsen waarop de gerechten genuttigd worden, zet de zwangere vrouw zich af tegen de op deze punten bestaande culturele en sociale tradities.

Top, S. *Bedenkingen en wensen bij het sprookje van 'de drie wensen'.* -Oostvlaamse Zanten 50, nr. 5 (1975) p. 207-216.

De auteur meent dat nu de tijd is aangebroken het verzamelde sagenmateriaal (ondanks de tekortkomingen) te gaan bestuderen. Als voorbeeld van de mogelijkheden geeft hij de analyse van de Vlaamse varianten van ATh 750 (die ook uit onvolwaardig materiaal bestaan) aan de hand van een tabellarisch overzicht op grond van de catalogus van De Meyer.

Triebels, L.F. *De samenhang tussen verschillende uitingen van verhalende volkskunst.* — Neerlands volksleven 24, nr. 4 (1975) p. 185-204; 15 afb.

Niet alleen de afbeeldingen op meubels, maar ook die op andere voorwerpen (tabaksdozen, scheepsornamenten, tegels) blijken naar voorbeelden te zijn geschilderd. Deze voorbeelden zijn dikwijls te vinden in prentbijbels, waarbij de series prenten die in de 17e eeuw voor die bijbels werden samengesteld door Schut en Visscher enerzijds en Merian anderzijds, met kleine variaties in de verschillende drukken, tot in de 19e eeuw vooral gebruikt zijn door de zg. Zaanse en Friese meubelen en ook bv. in Rusland. In de 18e eeuw komt een nieuwe mode op bij de zg. Amelander meubelen, waarbij vooral klassieke prenten als voorbeeld dienden. Uitgaand van de gebruikte voorbeelden kan men verwantschap vaststellen tussen de meest uiteenlopende voorwerpen en bovendien een duidelijker inzicht krijgen in vorm, stijl, periode en thema's. Hiervoor zou een inventarisatie van de voorwerpen van belang zijn, evenals een stamboom van de prenten die tot voorbeeld hebben gediend.

Vandewiele, L.J. *Bouwstenen voor de Volkskunde uit het Farmaceutisch Tijdschrift.* Bibliografie. — Oostvlaamse Zanten 50, nr. 2 (1975) p. 42-49.

Selectie door Renaat van der Linden uit de Kumulatieve Index van het Farmaceutisch Tijdschrift voor België van onderwerpen van volkskundig belang: kruiden, geneesmiddelen, ordonnantieën en gilden, instellingen en oude gebouwen, musea en verzamelingen, personen, varia en curiosa.

Walraven, J.H.A. *Gebruiken vroeger en nu, bij overlijden en begrafenis in en om de Roerstreek.* — Roerstreek '75, 7 (1975) p. 81-104; ook in Veldeke 50 nr. 3/4 en 6 (1975) p. 11-26 en 9-18.

Aan de hand van vraaggesprekken met een aantal inwoners van de Roerstreek is materiaal verzameld over gebruiken rond ziekte, voortekenen, het bedienen, klokluiden en aanzeggen, opbaren, doodkist, dode-wake en nachtwake, uiterlijke tekenen om aan te geven dat er een dode was, vervoer naar kerk en kerkhof, plechtigheid in de kerk, de begrafenismaaltijd, rouwtijd en -dracht.

Walsh, E. *The king in disguise.* — Folklore 86 (1975), p. 3-24.

Uitgaande van een 15de eeuwse Schotse romance waarin Karel de Grote, niet als zodanig herkend, door een eenvoudige man gastvrij onthaald wordt, waarop een vorstelijke beloning volgt (Mt K 1812), bespreekt de auteur een aantal middeleeuwse parallellen die geen van alle ten grondslag aan de Schotse romance kunnen hebben gelegen. De aanwezigheid van vaste formules zou daarentegen op herkomst uit de mondelinge traditie kunnen wijzen.

Wiegelmann, Günter. *Bäuerliche Arbeitsteilung in Mittel- und Nord-Europa — Konstanz oder Wandel?* — Ethnologia Scandinavica 1975, p. 5-22; 5 krt., lit. opg.

Dit artikel is een aanvulling op een publicatie van de schrijver uit 1960 over de arbeidsverdeling tussen man en vrouw in de landbouw van Midden-Europa. Voor deze tijdschriftaflevering heeft Wiegelmann drie Scandinavische collega's (zie hiervoor onder: Højrup, Pedersen, en Löfgren) bereid gevonden de arbeidsverdeling voor hun land te behandelen.

In Midden-Europa werd omstreeks 1930 veel landbouwwerk, dat in Noord-Europa door mannen werd verricht, door vrouwen gedaan, zoals b.v. zaaien, maaien, eggen. De oorzaak van die noord-zuid-tegenstelling in de arbeidsverdeling zoekt de schrijver niet in etnische verschillen uit een ver verleden, zoals Huppertz dat in 1939 deed, maar in veranderingen in het noorden op economisch, technisch en sociaal gebied, terwijl in het zuiden de oudere toestand bewaard bleef. Wiegelmann legt daarbij de nadruk op de verbreiding van nieuwe werktuigen en technieken vanuit het westen naar het noorden als een belangrijke oorzaak van die veranderingen. Hij ziet de rol van de vrouw in het landbouwbedrijf vooral minder worden in agrarische gebieden die op technologisch gebied sterker ontwikkeld zijn. In het feit dat juist in de vooruitstrevende landbouwgebieden van Zweden en Denemarken de vrouwen staande aan de maaltijd deelnamen, ziet hij tenslotte een afspiegeling van de gedaalde waardering voor het werk van de vrouw. In een nawoord verdedigt hij zich tegen het verwijt van Löfgren dat hij teveel gewicht hecht aan de rol die de verbreiding van nieuwe gereedschappen en technieken speelt, met de opmerking dat die rol in ieder geval onmiskenbaar is waar de grenzen tussen verschillende systemen van arbeidsverdeling wel samenvallen met die tussen verschillende gereedschappen en niet met die tussen verschillende economische en sociale systemen. Tegen de opmerking van Højrup dat het staan van de vrouw aan tafel alleen een praktische betekenis heeft, omdat zij het eten opdient, voert hij aan dat daarmee niet verklaard wordt dat alle vrouwen staan.

Wimmer, E. *Heimatkunde in der Schule*. — Bayerische Blätter für Volkskunde 2, Heft 3 (1975) p. 164-176.

Veranderingen gedurende de laatste vijftig jaar wat betreft doeleinden, inhoud en naam van het vak heemkunde op de lagere school.

Van Wijk. *Limburg Alaaf! Carnaval in Belgisch-Limburg*. — De Tijdspiegel 30, nr. 1 (1975) p. 3-39.

Historisch overzicht van de carnavalsviering (vooral na 1945) met een verspreidingskaart van de carnavalsverenigingen, het straatcarnaval en de carnavalsgebruiken.

Wijst, M.A. van der. *De geschiedenis van het 'stormen' in Heerlen*. — Het Land van Herle 25, nr. 3 (1975) p. 74-84.

Elk jaar leverde het schuttersgilde St. Sebastianus te Heerlen, dat uit twee compagnieën bestond, op kermismaandag een groot schijngewicht, het 'stormen'. Het is in 1906 om veiligheidsredenen afgeschaft (zie daarvoor de beschrijving in hetzelfde nummer van J.Th. Janssen op p. 71-74). Uit literatuuronderzoek blijkt dat het gebruik al in de 16e en 17e eeuw in Heerlen en elders in Zuid-Limburg voorkwam. Er wordt gewezen op verwantschap met een soortgelijk gebeuren in Huissen (Gld.). De oorsprong wordt gezocht in de nabootsing van vroegere belegeringen en veroveringen.

Zender, M. *Die Jahresfeier in Deutschland. Bemerkungen zur Karte 24 des Atlas der deutschen Volkskunde*. (Mit fünf Karten). — Rheinisch-westf. Zschr. f. Volkskunde 21 (1974), p. 14-27.

De controle (voor de Europese volkskunde-atlas) van de in 1933 uitgezonden vragenlijst over de jaarvuren brengt tekortkomingen aan het licht in de bewerking van deze vragenlijst voor de 'Atlas der deutschen Volkskunde' (1937). Aan de hand van enkele voorbeelden (paas-, vasten-, St.-Jansvuur) wordt aangetoond dat de binnen elk van deze vuren bestaande verschillen in herkomst, karakter en ouderdom bij de kartering verdoezeld zijn. Eén van de middelen om deze pluriformiteit alsnog op het spoor te komen, is een nauwkeuriger kartering van elk vuur volgens de data waarop het gebrand werd.